

Faanyag nyomon követéséhez alapvetően szükséges adatok

A tűzifaszazon közeledtével a faanyag útjának nyomon követése a kitermelés helyétől egészen a kandallóig egyre fontosabb minden érintett szereplő számára. A faanyag kereskedelmi lánc szereplők felügyeletét a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) Erdészeti Igazgatósága, mint kijelölt erdészeti hatóság látja el. A NÉBIH ellenőrzései arra világítottak rá, hogy a feltárt hiányosságok, szabálytalanságok mögött mindig tetten érhető a faanyag nyomon követéséhez használt adatkörök, az azokból összeállított nyilvántartások elégtelensége.

Az EUTR szerinti kereskedőkre vonatkozó nyilvántartási kötelezettségekről korábban már közreadott a NÉBIH egy összefoglaló tájékoztató¹, valamint egy útmutató², amelyhez most további kiegészítő információkat, javaslatokat adunk.

A kereskedőknek elsősorban a nyomon követhetőségre vonatkozó kötelezettségeket kell teljesíteniük, amely alapján az általuk forgalmazott fatermékek útja beazonosítható, eredetük a teljes kereskedelmi láncon végigkísérhető és dokumentálható. Ez egyaránt jelenti az egyes fatermékek mennyiségi és fafaj, valamint termék típus (kód/megnevezés/cikkszám) szerinti azonosíthatóságát.

A kereskedőknek ezért olyan nyilvántartást kell vezetniük, amely legalább az alább felsoroltakat tartalmazza:

- Kereskedelmi partnerek, azaz a vevők és szállítók adatai
- A forgalmazott fatermék adatai (vásárolt, eladott, készleten lévő):
 - a faterméket alkotó fajok származási (kitermelési) helye (legalább a származási ország szintjén),
 - a fatermék egyedi azonosítása (választéka), a Kombinált Nomenklatúra^[1] szerinti megnevezése,
 - amennyiben indokolt (nem szokványos faterméről, ill. választékról van szó), a termék leírása (beleértve a termék kereskedelmi nevét és típusát),
 - a faterméket alkotó fajok közönséges vagy ennek hiányában teljes tudományos neve,
 - az önálló termékként elkülöníthető fatermék mennyisége, mennyiségi egysége térfogatban (m³, úrméter), tömegben (kg, q, t) vagy darabszámban,
 - a nyilvántartás mértékegységének (tárolás, feldolgozás, ill. értékesítés során történő) változása esetén az egyes mértékegységek közötti átváltás, ill. az egyes fatermékek közötti átminősítés alapelvei, átváltó számai,
 - a kereskedő által végzett gyártási (átalakítási) folyamatról, a tárolás, csomagolás során történő állapotváltozásokról,
 - tömegre történő értékesítés esetén a használt mérőeszközről és a mérés adatairól,

A nyilvántartásoknak naprakésznek kell lenniük és alkalmasnak arra, hogy abból kiderüljön, a kereskedő egy tetszőleges időszakban kitől, mikor, milyen „típusú”, milyen mennyiségű fatermékeket

¹

<http://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/21376/Keresked%C5%91i+DDS+%C3%BAtmutat%C3%B3/f1d9f956-f913-4ba5-9c25-1fdb60515ab8>

² <http://portal.nebih.gov.hu/-/az-eutr-szerinti-kereskedokre-vonatkozonyilvantartasi-kotelezettssegek>

vásárolt, azokat hogyan dolgozta fel, majd milyen végső formában, milyen termékeként, kinek adta tovább. Hangsúlyozzuk, hogy nem az egyes bejövő és kimenő tételek egymásnak való pontos megfeleltetését kell elvégezni, hanem a kereskedelmi folyamat során a bejövő-tárolt-kimenő tételek összesített megfeleltetését. Erdei faválaszték (hengeres fa, tűzifa minden formában, apríték) vásárláshoz, értékesítéséhez hozzá kell rendelni a fatermék mozgását kísérő szigorú számadású szállítójegyet is. A vásárolt és eladott fatermékeket a Kombinált Nómenklatúra vagy a (jelenlegi vagy korábban hatályban volt) magyar szabványok szerinti megnevezéssel is be kell azonosítani.

Amennyiben a fatermék más országból származik, akkor a kereskedőnek kötelessége beszerezni a származást igazoló további dokumentumokat is, továbbá a külföldi partner nyilatkozatát (exportőri nyilatkozat) arra vonatkozóan, hogy a fatermék legális módon kitermelt faanyagból származik. Erről részletesen is olvashat itt:

<http://portal.nebih.gov.hu/-/tajekoztatas-a-kulfoldi-fatermekek-behozatalat-kotelezoen-kisero-dokumentacirol>

Amennyiben a kereskedő tevékenységét több telephelyen végzi, akkor a nyilvántartását az egyes telephelyek tekintetében elkülönítetten kell vezetnie.

Az adminisztratív és helyszíni ellenőrzések egyaránt rámutattak arra, hogy a hatósági nyilvántartásba bejelentkezett, EUTR technikai azonosítószámmal rendelkező faanyag kereskedelmi lánc szereplők esetében is igen gyakran megállapítható a nyilvántartás hiánya vagy annak nyomon követhetőség szempontjából fennálló nem megfelelése. Az elsődlegesen tűzifa kereskedelmével foglalkozó cégek döntően a meglévő papíralapú dokumentumokra és a könyvelő által készített, a számvitel szabályai szerint vezetett nyilvántartásokra kívánnak támaszkodni. Külön nyilvántartást a nyomon követhetőség érdekében nem vezetnek, mert tartanak annak bonyolultságától.

Az alábbiakban egy egyszerű példán keresztül szeretnénk szemléltetni egy tűzifa telep működésének lehetséges nyilvántartási elemeit.

A fejlécben szerepel a nyilvántartást vezető faanyag kereskedelmi lánc szereplő cég neve, a hatóságtól kapott EUTR technikai azonosító száma, melynek hiányában ez a fajta tevékenység nem végezhető.

A nyilvántartás meghatározza a konkrét telephelyet, ahol biztosítani kell, hogy a nyilvántartásban szereplő fatermék típusok és azok mennyiségi egységei (mértékegységei), valamint az ezekhez rendelt konkrét mennyiségek egyértelműen beazonosíthatóak legyenek a telephelyen ténylegesen megtalálható fatermék készletek ugyanezen jellemzőivel.

Beszállítás:

A beszállítások esetében fontos, hogy rögzítésre kerüljön a pontos dátum. Később, a hatóság kérésére ez alapján szűrhető a nyilvántartás egy konkrét időszakra. A következő adatkör a beszállító cég neve, székhelye. Egyes cégek külön ügyfélnyilvántartást vezethetnek, amikor is a két külön nyilvántartást egy „ügyfélkód” vagy egyes bizonylatok azonosító adatai kapcsolhatják össze. Kisebb cégeknél javasolt egyben tárolni a szükséges adatköröket.

Az a természetes személy vagy gazdálkodó szervezet, aki vagy amely a faanyag kereskedelmi láncba tartozó tevékenységek valamelyikét Magyarország területén végzi, köteles a tevékenység megkezdése előtt az EUTR regisztrációs számot megszerezni. Ezt a nyilvántartásban fel kell tüntetni.

Ne vásároljunk fát attól a beszállítótól, aki nem rendelkezik ilyen azonosítóval.

Az EUTR regisztrációs kötelezettség nem vonatkozik azon erdőgazdálkodóra, aki kizárólag Magyarország területén végzett erdőgazdálkodási tevékenysége keretében erdei faválasztékok előállítását és értékesítését végzi. Ebben az esetben a nyilvántartásba a beszállító erdőgazdálkodói kódját (EGE-kód) kell felvezetni. Az adószám, adóazonosító jel, EKÁER szám feltüntetése nem kötelező, de nagyban növeli a nyilvántartás hatékonyságát az azt vezető cég számára. Később ezekre az azonosítókra is szűrhető, ellenőrizhető a nyilvántartás például a számlázást vagy szállítmányozást végző alkalmazottak számára.

Erdei faválaszték kizárólag szigorú számadású szállítójeggyel szállítható. A külföldi felrakodású faanyag az első Magyarországi lerakóig, átrakodási pontig szállítható a nemzetközi forgalomban érvényes fuvarokmányokkal és a korábban már jelzett származási dokumentációval és exportőri nyilatkozattal.

Belföldi forgalomban ne vegyünk át olyan faterméket a beszállítótól, melyet nem kísér szállítójegy.

A szállítójegy adatait mindenkor vezessük be a nyilvántartásunkba, legalább olyan részletezettséggel, mint ahogy a szállítójegyen szerepel. Példánkban a kamion egy fuvarban hoz 10 m³ gyertyán és 13 m³ bükk tűzifát. Ezeket két külön sorban érdemes nyilvántartásba venni a későbbi nyomon követhetőség érdekében. Átvételkor ellenőrizzük, hogy a szállított faanyag mennyisége, fafaja(i) megegyeznek a szállítójegyen feltüntetettével. Ha a szállítójegyen 2 méteres bükk tűzifa szerepel, ne vegyünk át méteres kőrist, mert később nem fogjuk tudni igazolni annak eredetét.

A kereskedelmi ügyletek sajátossága, hogy az áru mozgását azonnal vagy időben kissé elkülönülten, de a kapcsolódó pénzmozgást dokumentáló bizonylat kíséri. A példaként bemutatott táblázat alkalmas az áru és pénzmozgás összekapcsolására, nem kell azt később, a dokumentumok fizikai egymáshoz rendelésével elvégezni. Ez egyébként is nehézkes lenne, ha egy számlán több különböző tétel van, vagy korábbi időszakban beszállított több tétel gyűjtőszámlája.

A példában szereplő cég kizárólag erdei faválasztékot vásárol, így a terméknevezés a fafaj beazonosítására korlátozódhat, mivel a KN kód szerinti választék külön feltüntetésre kerül. A fafaj megjelölésénél nem használhatóak gyűjtő nevek, mint például „tölgy”, „fenyő” vagy „vegyes tűzifa”. A jogszabályokban szereplő nevezéktant lehet csak használni, mint például „kocsányos tölgy”, „kemény lombos tűzifa”, de az utóbbi, gyűjtő fogalom esetében is meg kell adni az azt alkotó fafajok felsorolását egy mezőn belül (pl.: KTT,B,GY).

A mennyiség és mértékegység rovatban mindig a tényleges, a szállítójegyen, fuvarokmányon szereplő mennyiség és mértékegység kerüljön feltüntetésre. A hengeres fa feldolgozása és kalodás/hálós termék előállítás is dokumentálható a cég rendszerében, ekkor azonban az egyes termékekhez hozzá kell rendelni, milyen fafajú és hány köbméter alapanyag található meg bennük.

A mértékegység pontos, szakszerű meghatározása és következetes alkalmazása a nyilvántartás kulcsfontosságú része! Lehet 10 tömör m³ alapanyagból 20 úrméter konyhakész hasított tűzifát előállítani és értékesíteni, csak ebben az esetben a cég dokumentációs rendszere az átváltásokról és maguk a mértékegységek is pontosan jelezzék (különítsék el) azt, hogy a beszerzés tömör köbméterben, az értékesítés pedig úrméterben történik (pl. kisteherautó platójára felszórt hasított tűzifa), ahol az alkalmazott átváltási tényezőt, jelen esetben 2 úrméter egyenlő 1 tömör köbméterrel, fel kell tüntetni. A kalodás, hálós termékeket nem minden esetben kell tömör köbméterre visszaszámolni, ha azokat készen előállítva vásároljuk, és azok befoglaló méretei, rendezettsége alapján a tömör köbméterre való átszámításuk módját rögzítjük. Ebben az esetben bevételezhetőek és értékesíthetőek darabra is, azonban a termékekben fellelhető fafajokat ebben az esetben is mindig fel kell tüntetni.

A tömegre történő vásárlásnak, vagy értékesítésnek egyaránt jelentős kockázata van, és a vásárlói szokások átalakulásával (a tudatos fogyasztói magatartás erősödésével) piaci hátrányt is eredményezhet. Ettől függetlenül nem tiltott a kilogramm, mázsa, tonna mértékegységek használata. Amennyiben azonban a vásárlás, vagy értékesítés térfogategységben történik, a tömör köbméterre történő átváltás életszerű szabályait a cégnek magának kell megalkotnia és folyamatosan felülvizsgálnia.

A fát és faterméket piaci forgalomba bocsátó piaci szereplők kötelezettségeinek meghatározásáról szóló 995/2010/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 1. számú melléklete tartalmazza a Kombinált Nomenklatúrában besorolt fa és fatermékek felsorolását. A példánkban szereplő cég egyszerű működése esetében a 4401 és 4403 kategóriák jöhetnek csak számításba.

A beszállításra kerülő faanyag eredete alatt minden esetben annak kitermelési helyét, nem pedig a beszállítást megelőző felrakodás helyét kell érteni, és az eredetet legalább ország szintjén nyilván kell tartani. Import (bármely külföldről, akár uniós tagországból történő behozatal) esetében a nyilvántartásba célszerű felvezetni az áru mozgását kísérő eredetigazolási dokumentumokat és az exportőri nyilatkozat azonosító adatait is.

Kiszállítás- Értékesítés

Ha az értékesítés központilag történik, a faanyag mozgását akkor is telephelyenként le kell követni a nyilvántartásban. A beszállításnál már kirészletezettekén túl különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a nyilvántartás beszállítás-készlet-kiszállítás egyes elemei „zárjanak”, vagyis azokból egyértelműen és nem csak feltételezhető módon derüljön ki, hogy „miből mi lett, mivé alakult át”. Az átalakítási folyamatokat, az esetleges mértékegység változást és a kapcsolódó átváltási szabályokat előre le kell fektetni, dokumentálni kell.

Ha például valaki tömör köbméterben vásárolja az alapanyagot, majd különböző méretű kalodákat készít, melyekben egyes típusnál kézzel van rakva a fa, másoknál csak ömlesztve, akkor már az „eladó térben” világossá kell tenni a vásárlók (és a hatóság) számára is az egyes kalodás pontos méreteit és azt, hogy melyik kaloda mennyi tömör köbméterre visszaszámolt faanyag mennyiséget tartalmaz.

A végfogyasztóknak történő értékesítéskor a legtöbb esetben nem készül készpénzfizetési számla, csak pénztárgép-bizonylat kerül átadásra. Nagyon ajánlott, hogy a pénztárgép gyűjtői már úgy kerüljenek beállításra, hogy a tűzifa elkülöníthető legyen más, azonos áfa-kulcsú termékektől, például az építőanyagoktól. A további termék szerinti bontás is nagyban meg tudja könnyíteni a későbbi nyilvántartás vezetést. Például célszerű fafajonként külön gyűjtőt alkalmazni, ha a telep konzekvensen egy fafajú tűzifát, különböző árakon értékesít. A kalodás, hálós, szórt árut szintén érdemes különválasztani. Így a pénztárgép időszaki (pl. napi) összesítő funkciói is segítségünkre lesznek a készletmozgások nyomon követésében.

További, részletes információk találhatóak a NÉBIH honlapján (portal.nebih.gov.hu/eutr). Amennyiben kérdése merülne fel, azt az EUTR központi email-címén (eutr@nebih.gov.hu) teheti fel.